

és öt is jelölte. Így tehát öt jelölt maradt a négy helyre, s én lettem az 5., mert 4 szavazattal kevesebbet kaptam, mint Csehi (úgy emlékszem, 61 szavazatom volt), és nem választottak be. Egyébként a büro összetétele a lehető legjobb, soha nem volt ennyire egészséges büroünk. Csehin kívül egyetlen nem megbízható elem se került be. Ugyanez mondható el a delegáltakról is.

Az Egyetem alapkáderei teljesen le vannak dermedve Csehi beválasztásától és az én be nem választásomtól. Mindennél jobban elítélik frakciójának demagóg magatartását. Maga a frakció is meghasonlott, mintha egyesek közülük is éreznék, hogy túl messze mentek, ami nem jelenti azt, hogy a frakció bármit is változtatna diverziós, megosztó politikáján, melyet ma már Szabédi és a börtönből szabadultak is elutasítanak, nem is beszélve az átgondoltabb elemekről. Az emberek azt beszélnek, hogy ezek, mivel érzik, hogy nacionalista demagógiájuk egyre inkább teret veszít, szemtelenebbekké váltak, és bizonyos konjunkturális helyzetekre támaszkodva próbálják kalandor terveiket valóra váltani.

Csehi csoportja liberális demagógiát folytat, és önmagát a XX. Kongresszus tanulságait egyedül levonni képes csoportként tünteti fel. De az emberek emlékszenek még arra, hogy annak idején ők voltak a legszakadárabbak, a legdogmatikusabbak, terrorizálták az egész Egyetemet, személyes buzgalomból (tulajdonképpen karrierizmusból) értékes tudósokat kitétek az egyetemről, a nemzetiségi kérdésben pedig nihilistának mutatkoztak. Úgy tartják, hogy a választások eredménye ennek a felelőtlen célokat követő elvtelen frakció létezésének és manővereinek tudható be. Tulajdonképpen éppen az utóbbi hetekben a Bolyai Egyetem mind több kádere ítéli el ezt a demagóg utat.

Bányai László

ANIC, fond CC PCR, Cancelarie, dos. 102/1956, 41–45. f. Géppel írt román nyelvű irat magyar fordítása.

22.

Az RMP Politikai Bizottság 1956. szeptember 18-i ülésére javasolt napirendi pontok

Bukarest, 1956. szeptember 14.

1. [kihúзва] Az Építészeti és Építkezési Állami Bizottság tevékenysége, az építészeti és építkezési munkálatok vezetésének és koordinálásának fellendítéséhez szükséges intézkedések.

1. Az építőtelepeken folyó politikai munka fellendítéséhez szükséges intézkedések.

2. [kihúзва] A építőtelepeken dolgozó káderek számára tartományközi tanácskozások és egy országos tanácskozás szervezése.

[áthúзва az eddigi 3 bekezdés]

3. [ráírva: 1.] Javaslatok a Román Népköztársaságban élő magyar népesség néhány problémájával kapcsolatban.

4. [ráírva: 4.] Ábrahám Bernáth párthelyzete.⁴⁵⁴

5. [ráírva: 5.] Lakatos Istvánra, Kurko Gyárfásra és Venczel (*aláhúзва*) Józsefre vonatkozó beszámoló

6. [ráírva: 6.] Bercu Feldman elvtársnak, a Nagy Nemzetgyűlés képviselőjének (a Zsidó Demokrata Bizottság⁴⁵⁵ volt elnökének) kiküldése Buenos Airesbe (Argentína) egy zsidó művésszel vagy íróval, az IKUF- kongresszusra (Jiddis nyelvű Kulturális Egyesület), folyó év október 11-14. között

7. [ráírva: 7.] Leszögezni az RMP KV és az RNK kormányának a Jugoszláv FNK-ban tervezett látogatása pontos időpontját⁴⁵⁶

8. [kézzel] Szakszervezeti szervezési problémák. [kézzel]

[kézzel írt szöveg, kihúzva, olvashatatlan]

Néhány intézkedés a magyar népesség problémáival kapcsolatban:

1. Hogyan érvényesítik az RMP KV és a magyar írók tanácskozásán (június 13-14.) hozott határozatokat?

2. Nemzetiségek irodalmával foglalkozó bizottság létrehozása az Írószövetségben belül

(Szemplér Ferenc nem jelenik meg az állományban)

3. A magyar irodalomtörténet kérdése⁴⁵⁷

4. Magyar folyóiratok megjelentetése (*Színház*,⁴⁵⁸ *Korunk*⁴⁵⁹)

5. Rendszeresen megjelenő oldal a nemzetiségek irodalmával kapcsolatban a román folyóiratokban.

A magyar nyelvű Állami Könyvkiadó létrehozása

1. A tudományos kutatókkal kapcsolatban:

2. Tudományos posztok teremtése a kolozsvári *Bolyai* Egyetem értékes szakemberei számára.

454 Helyesen Ábrahám Bernáth (*RMIL*, 1. kötet, 16. p.; 1899-?), régi illegalista, 1924-1930 között az Egységes Szakszervezetek brassói tanácsának titkára, a *Vasas* című lap szerkesztője és a *Munkásélet* főmunkatársa (1929-1930).

455 A Zsidó Demokrata Bizottságot (*Comitetul Democrat Evreiesc*) 1945-ben hozták létre mint az RKP mellett működő zsidó nemzetiségi tömegszervezetet. 1953 februárjában szüntették meg a Magyar Népi Szövetséggel együtt.

456 A Gheorghiu-Dej vezette román pártdelegáció 1956. október 20-28. között látogatta meg Jugoszláviát.

457 Utalás a magyar nyelvű oktatási intézményekben folyó magyar irodalomtörténeti oktatás nehézségeire, aminek főbb oka 1945 óta az „új szellemiségben” íródott tankönyvek hiánya volt.

458 A Marosvásárhelyen létrehozandó művészeti folyóirat *Művészet* címmel indult 1958 áprilisában, majd 1959-1989 között *Új Élet* névvel működött. Főszerkesztője Sütő András volt.

459 A *Korunk* új folyamának első száma 1957 februárjában jelent meg, a magyarországi „írósziájk” tetőzésének időszakában. Főszerkesztője 1984-ig Gáll Ernő volt.

3. A Minisztertanács folyó év szeptember 8-án hozott, az RNK Akadémiája marosvásárhelyi tagozatának megalakítására vonatkozó rendelkező határozat azonnali végrehajtása.⁴⁶⁰

4. Javaslatok előkészítése az Akadémiába beválasztandó legértékesebb tudományos kutatókról

5. Ellenőrizni, hogy az Akadémia megtette-e a szükséges lépéseket a magyar nyelvű tudományos dolgozatok kinyomtatása érdekében

6. Intézkedési terv kidolgozása a nemzetiségek művészeti és irodalmi dekádjának megrendezésével kapcsolatban (összehívni a művészeti élet képviselőit ennek megbeszélése végett). Leszögezni a dekád pontos dátumát (a Népköztársaság kikiáltásának 10. évfordulója). A Magyar Autonóm Tartomány Ének-és Táncegyüttesének megalakítása.⁴⁶¹

7. A magyar általános- és szakiskolai-hálózat vizsgálata

Hogyan érvényesítik az RMP KV és a Miniszterek tanácsa általános iskolákkal kapcsolatos határozatát (magyar szekciók kérdése). Az iskolák munkaterve. A román nyelv oktatásának javítását célzó intézkedések a magyar nyelvű iskolákban (Nădejde, Sipos, Ardeleanu,⁴⁶² Bányai)

8. A marosvásárhelyi és kolozsvári Bolyai Egyetemek profiljának áttanulmányozása és véglegesítése. Tanácskozást szervezni erről a kérdéstről a Bolyai Egyetem tanügyi kádereivel.

9. A magyar népesség haladó hagyományainak ápolásával kapcsolatos anyag (Bábolna⁴⁶³, Arany János évforduló-, születésnap, a szalontai Arany János múzeum átrendezésére kiutalt alapok, Ady Endre szülőházának helyrehozatala, szülőfalujának átnevezése Ady Endre-falura⁴⁶⁴).

Mindezek az intézkedések jelenjenek meg a sajtóban.

10. Szerkesztőségi cikket megjelentetni a *Scântea*-ban a nemzetiségi kérdés megoldásának főbb sikereiről. Ez jelenjen meg a párt összes helyi újságában és a központi újságokban. A cikket dolgozzák fel az összes tartományi, járási- és alapszervezetek pártaktíváival.

A Propagandabizottság és a nemzetiségi kérdésekért felelős pártbizottság dolgozzon ki tervet egy, a nemzeti kérdéssel kapcsolatos cikksorozat megjelentetésére.

460 A Román Akadémia „Gheorghe Șincai” Társadalomtudományi Kutatóintézet (*Intitutul de cercetări socio-umane Gheorghe Șincai*) 1957. június 1-én alakult meg Marosvásárhelyen. Igazgatója 1972-ig Fuchs Simon szakszervezeti aktivista és lapszerkesztő volt.

461 Az *Állami Székely Népi Együttes* nevét viselő táncegyüttes (ma *Maros Együttes*) 1956 őszén alakult meg Marosvásárhelyen (*Előre*, 1956. szeptember 28.).

462 Iosif Ardeleanu (Erdélyi József), 1950–1971 között a központi cenzúrahivatalt vezette (*Comitetul de Stat pentru Presă și Tipăriturilor*).

463 A Budai Nagy Antal vezetett 1437-es bábolnai felkelés, amelyet 1957-ben a Hunyadi-évfordulóhoz hasonló méretű ünnepség kísért Romániában. Az osztályharcos szemléletbe illeszthető „magyar” történeti esemény megünneplésében az RMP az erdélyi magyarság hagyományainak háttérbe szorítása miatti gyakori kritikákat igyekezte kivédeni a magyar forradalmat követő időszakban.

464 Ady Endre 1877-ben született a partiumi Érmindszenten.

Elvtársakat kiküldeni Kolozs tartományba, serkenteni a pártmunkát az értelmiség körében.⁴⁶⁵

11. Kinevezni egy olyan kulturális miniszterhelyettest, aki a nemzetiségek kulturális problémáiért felelne.

12. A nemzetiségek tanügyével foglalkozó igazgatóság szervezése az Oktatásügyi Minisztériumban.⁴⁶⁶

13. Megfelelő marxista felkészültséggel rendelkező és a magyar irodalom problémáit ismerő magyar nemzetiségű tartományi párttitkár kinevezése Kolozs-várra.⁴⁶⁷

Megjegyzések

1. Javasolom, hogy beszélgessenek el az elmúlt évben szabadult Balogh Edgárral, Jordáky Lajossal, Demeter Jánossal. Méliusz József⁴⁶⁸ esetére hívnám fel a figyelmet, ő tavaly szabadult, elbeszélgettek vele, és ma nagyon jó helyzete van. A fentebb említett személyek nagy befolyással rendelkeznek a magyar értelmiség körében.

2. A Párt Ellenőrző Bizottsága vizsgálja felül Kacsó Sándor⁴⁶⁹ kizárását a pártból. Kacsó Sándor író, tehetséges publicista, hosszú ideig a Magyar Népi Szövetség elnöke volt, jelenleg szerkesztő a kolozsvári *ESPLA*-nál.⁴⁷⁰ Kacsó szintén nagy befolyással rendelkező személyiség magyar értelmiségi körökben.

ANIC, fond CC PCR, Cancelarie, dos. 102/1956, 17-20. f. Géppel írt román nyelvű irat magyar fordítása.

465 A Miron Constantinescu vezette bizottság 1956. szeptember 26–28. között tartózkodott Kolozs váron.

466 Az Igazgatóságot 1956. novemberében szervezték meg, vezetője a Bolyai Egyetem korábbi rektora, Bányai László lett.

467 A megfelelőnek vélt személy Tompa István volt, akit 1956. októberében neveztek ki a Kolozs tartományi pártbizottság titkárnak és propagandafelelősenek.

468 Méliusz József (Nelovánkovics József, 1909–1995), író, költő, műfordító. A harmincas években az erdélyi baloldali lapok (*Korunk*, *Brassói Lapok*) munkatársa, 1944 után az *Utunk* egyik létrehozója (1946), 1946–1948 között a romániai Magyar Írószövetség főtitkára, a magyar sajtó főcenzora, mint a magyar Művészeti Vezérfelügyelőség vezetője (1947–1948), majd a kolozsvári magyar színház irodalmi titkára és főrendezője (1948–1949). 1949. november 3-án letartóztatták, 1955-ig ítélet nélkül raboskodott. Feleségét is letartóztatták, és öngyilkos lett. Fiát minden oktatási intézményből kizárták, az elszenvedett sérelmek következtében zárt elmeegógyintézetbe került, és ott halt meg. Szabadulása után M. J. lelkiileg megtörve, de folytatta pályafutását: 1957–1959 között az Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó igazgatója, 1968–1972 között az Írószövetség alelnöke volt. Börtönelmélei: *Zsilava nem volt kávéház*. Budapest, Pont Kiadó, 2003.

470 *Editura de Stat pentru Literatură și Artă* (Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó).